

בין גל לגל

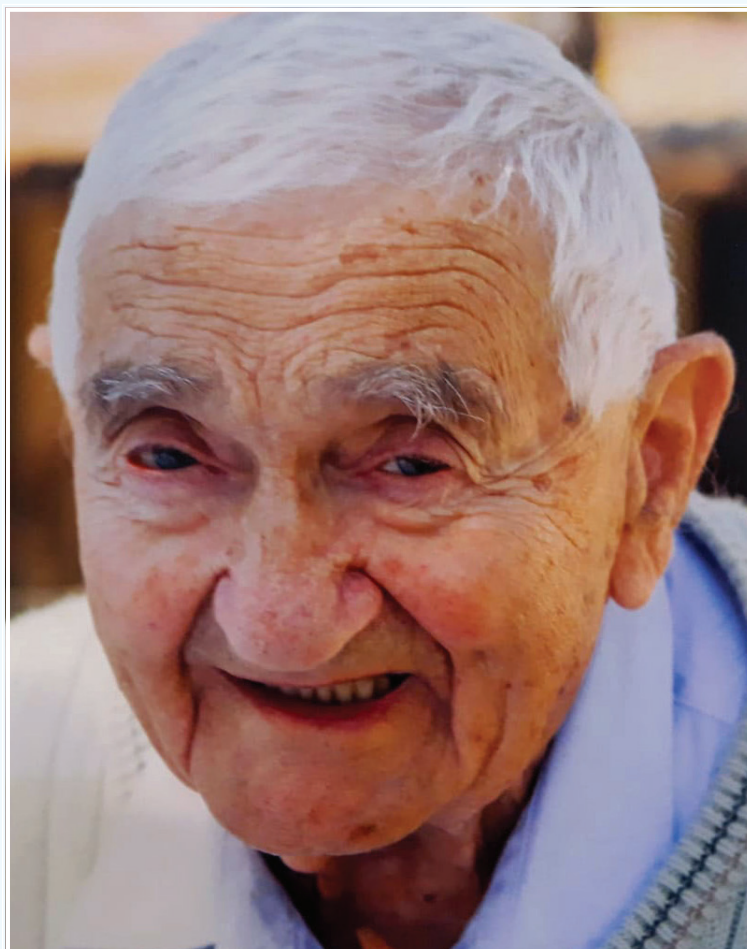
עלון שדות ים 1923 ו אדר תשפא, 18.02.2021

חַיֵי אָדָם / צְבִיָּה בֶן צְבִי

חַיֵי אָדָם – אֶגְלֵי הַטַּל
עוֹלָיִם מֵאֵין הַסּוֹף
וְאֵל חִיקוֹ נוֹשָׁרִים.
בְּלֶבֶן הַבְּקָרִים
שׁוֹחֲקִים בְּשֵׁלֶל גְּוָנִים
וְעַל סִיפּוֹ שֶׁל יוֹם כָּלִים.

חַיֵי אָדָם – נִטְפֵי הַגֶּל
גְּחִים מִתְּהוֹם רְבָה
וְאֵל חִקָּה צוֹנְחִים.
בְּרַעְמוֹת מִפֶּץ
זוֹנְקִים אֶל מוֹל חוֹפִים
וּבְאֲדוֹוֹת שֵׁלֶוָה – שְׁבִים.

מלכיאל בן צבי 1919 - 2021

הספד הקיבוץ

נחמיה ותמר, עמית ורינה, אילת, הנכדים עפרי וקרן, טל וניצן, יעל ושאוּלי, מיכל ואלעד, תום ונועה, רועי וג'קי, אורן וענבר, עומר ויונתן, שמונה עשר הנינים, האח משה, קרובי משפחה וחברים וכל מי שבא לחלוק כבוד אחרון לחברנו מלכיאל שהלך לעולמו בשיבה טובה, והוא בן מאה ואחת שנים וחצי. איש חפץ חיים היה. משכין שלום ועושה טוב. חבר שלא דבק בו רב. אדם צנוע עם מצפן ערכים גבוה במיוחד.

מלכיאל נולד בפתח תקווה ב-ד' תשרי תר"פ, ספטמבר 1919, להוריו אריה וחסידה בן צבי, הבן השני למשפחה בת חמישה ילדים. האב אריה גרינפלד נולד באוקראינה, בכור למשפחה דתית בת שבעה ילדים. הוא היה מוכשר מאד ונחשב לעילוי בישיבה. בשנת 1914 עלה האב ארצה. באותה תקופה שלטו התורכים בארץ ואלה עשו ברית עם גרמניה ואוסטריה נגד רוסיה. אביו של מלכיאל, שבא מרוסיה, נחשב לאויב. בעצת חברים, נסע האב לקונסול האוסטרי שישב בצפת ותמורת שוחד, הצליח לקבל ממנו נתינות אוסטריה, תוך שהוא מחליף את שם משפחתו להירשזון. לימים, עם צאת התורכים מהארץ, עיברת את שמו והיה לאריה בן-צבי. האב עבד בפרדסים בחדרה. לאחר שחלה בקדחת, עבר לפתח תקווה והיה למורה בבית ספר לתלמוד תורה חדש בשם "נצח ישראל".

אימו של מלכיאל, חסידה לבית נעמני, נולדה וגדלה בירושלים שמחוץ לחומות, בשכונת נחלת שבעה. בת למשפחה של מורים. אביה התפרנס בדוחק מהוראה ואמה נחלצה להשלמת הכנסה ובלילות תפרה סדינים. לאב היה קשר מיוחד לדקדוק העברי ולטעמי המקרא, וכשהיה קורא בבית הכנסת, נהנו המתפללים מקריאתו הרהוטה. משהו מזה הוריש הסב לנכדו מלכיאל. לימים עברה המשפחה לפתח תקווה. האב ואחיה של חסידה הצטרפו לצוות ההוראה בבית ספר "נצח ישראל". בין המשתתפים בישיבות הצוות היה גם אריה הירשזון (גרינפלד). משפחתה של חסידה רכשו חיבה למורה החדש והציעו לו לשאת את בתם לאישה.

לאחר נישואיהם, המשיך אריה לעסוק בהוראה והמשפחה עברה בעקבותיו לחיפה, שם לימד בבי"ס הדתי "נצח ישראל", שהוקם אותה עת גם בחיפה. כשהוקמה שכונת נווה שאנן, היו ההורים מבוני השכונה ואביו אריה הוא שהעניק לשכונה את שמה. תנאי ההתיישבות היו קשים. מים לא היו, אלא במעין הסמוך ובבריכות האגירה של מי הגשמים. כבישים לא היו והתושבים הלכו ברגל. עקב הקשיים, מלכיאל ואחותו שולמית נאלצו לעבור עם אימם לפתח תקווה והתגוררו בבית הסבים. המשפחה נחצתה ומעתה חילקה את זמנה בין חיפה לפתח תקווה.

בשנות ילדותו הראשונות של מלכיאל, סבלו תושבי פתח תקווה ממתקפות הערבים מהכפר הבדואי הסמוך. הנשים והילדים הסתתרו במרתף של בית השכנים, וצעירי פתח תקווה יצאו להגנה על המושבה. מגיל חמש מלכיאל התחנך בבית ספר ממלכתי דתי ברוח השקפתם הפוליטית של "המזרחי", שלימים הפך למפד"ל. בסמוך לבית הספר עמד בית הפועלים. על מלכיאל הצעיר נאסר ללכת לשם, כי שם רוכזה הפעילות של תנועת הנוער החופשי. אלא שבשכונה התרועע עם כל הילדים והלך עם חבריו החופשיים גם לשם. הציץ ונפגע. הסיפורים ששמע שם עניינו אותו, ובמיוחד סיפוריו של מאיר בר, אחיו של ישראל בר, שהפליא בסיפוריו על גרמי השמים וידע העולם.

בסוף כיתה ו', ביקש מלכיאל לעבור לאביו בחיפה כדי ללמוד בבית ספר ברמה גבוהה יותר. בשכונה פגש חברים לא דתיים ובשבתות שיחק עימם כדורגל. במסגרת בית הספר נדרש להגיש למורה חיבור שבועי ובו כתב על הרגשות שהיו לו בתפילת הנעילה. וכך כתב: "השמש עמדה לשקוע ופניי התחילו לזרוח". שנתיים מאוחר יותר שב לפתח תקווה ובסוף כיתה ט' מאס בלימודים התורניים. הדבר הכעיס מאד את סבו, והייתה זו הסבתא שבחוכמתה מצאה דרך פשרה. כך עשה מלכיאל את שנתיים הבאות בבית ספר למסחר "ספרא". באותה תקופה התרחש רצח ארלוזורוב ותלמידי בית הספר גויסו לאירוע המכביה הראשונה. מלכיאל לא מצא ענין בספורט ואת שעותיו הפנויות בילה בספריה. שם נפתח עולם חדש בפניו. את ספר "השומר" הוא קרא שוב ושוב כמו גם ספרי הרפתקאות של סופרים ידועי שם. בגיל שש עשרה השלים מלכיאל את לימודיו בבית הספר ופנה לעבודה במקצוע שרכש שם. אביו מצא עבודה עבורו כפקיד בבנק "אנגלו פלשתינה" בחיפה. עם חבריו הנווה שאננים הצטרף לסניף מחנות העולים שהוקם בשכונה, והחל את דרכו בהדרכה.

באותה העת תקפו הערבים מהכפר הסמוך לנשר את העוברים על כביש חיפה בדרכם אל העמק, ואיימו בפרעות על תושבי חיפה. חניכי התנועה הצעירים גויסו להגנה ועסקו בעיקר ביצירת קשר מורס על ידי איתות לעבר אחוזה ממערב ולכפר החורש במזרח. כמו כן, פטרלו בשכונה והגנו עליה חמושים ברובה אנגלי. ההצטרפות למחנות העולים הייתה כרוכה בהגשמה, מהלך שהביא להחלטתו של מלכיאל להפסיק את העבודה בבנק ולפתור את הדילמה הקשה בעניין הדת. הפואמה "מצבה" השפיעה עמוקות על מלכיאל ופתחה לו מסלול חשיבה חדש לגבי עומק הציונות. המאבק עם אביו היה מר, והחלטתו של מלכיאל לצאת להגשמה הניעה את האב להקים תנועת נוער דתית לתלמידיו. כך הוקמה תנועת בני עקיבא בעיר חיפה.

בהיותו בן 19 יצא להכשרה בגבעת ברנר ולראשונה בחייו למד מה זו עבודה פיזית. "מה אתה יכול להפיק, כשאתה יודע שאתה מוכרח", כלשונו. הוא עבד בניכוש עשבים ובחפירת 40 בורות בכל יום. בתום השנה, ביקש מלכיאל לצאת לקיבוץ בית הערבה הסמוך לים המלח, אבל קיבל את דין התנועה ויצא להדרכה ברעננה. הוא התערה בכנסים בסמינר בן שמן והשתתף בוויכוחים הגדולים של מנהיגי ההתיישבות העובדת, ברל כצנלסון, טבנקין וחבריו. בין באי הכנס הגדול פגש את צביה. מלכיאל הרבה לצאת עם חניכיו לטיולים ברחבי הארץ, ותר בה לאורכה ולרוחבה, במסעות הרגליים של התנועה.

אמנם בהכשרה נקבע ייעודו לקיבוץ שדות ים, אולם עברו שנתיים מאז ונפשו חפצה להגיע לבית הערבה. מוגלי עודד אותו לקבל החלטה, לאחר ביקורם בבית הערבה, ובינואר 1941 הגיעו שניהם לקיבוץ שדות-ים בקרית חיים. בתחילה עבד במחצבת נשר, טעם מעט מעבודת הסוורות בנמל וכעבור חצי שנה עבר לקיסריה. בסוף אותה שנה התקיים בקיסריה כנס גדול של הקבוצה, ובו דנו בעתיד הקיבוץ. "חברים הביעו את דעתם שהעלייה לקיסריה הייתה מקח טעות, ואילו חנה סנש ואני דיברנו על זה שלא צריך ליפול ברוח וצריך ללכת הלאה עם הקשיים והלא נודע". כך סיפר לאדווה בראיון המצולם.

באותה תקופה, הגיעה צביה לקיבוץ לביקור חבריה מהפלי"ם. הייתה להם הכרות מוקדמת מכנס התנועה בן שמן, והיא הציעה למלכיאל לבוא איתה לבית השיטה. באותם ימים, נבחר מלכיאל לראשונה, מתוך שלוש קדנציות, לתפקיד מזכיר פנים. זאת הייתה תקופה קשה של חיכוכים בין החברים המפרנסים שנותרו בקריה לבין החברים שעסקו בהקמת הישוב בקיסריה, ומילוי התפקיד היה כרוך בעיקר בגישור ובהפגת המתחים בין החברים. בסוף הקדנציה, נישאו צביה ומלכיאל ועימם גם ישראל ואסתר חורב, בביתו של הרב בחדרה.

משנת 1943 התאמנו אנשי הפלי"ם בחוף שדות-ים וגרו סמוך לסככת הדייג. "חנה סנש הייתה אז אקונומית", סיפר מלכיאל, "והייתה צריכה להאכיל גם את אנשי הפלי"ם. סמק ביקש אוכל עבור 12 החבר'ה שעמדו לצאת לים, והיא נתנה לו אוכל לשני אנשים בלבד. כשסמק שאל אותה למה, היא ענתה לו שבלאו הכי יאכלו רק שניים, הוא והסגן שלו, וכל היתר יקיא".

בתום מלחמת העולם השנייה החלה תקופת ההעפלה ועימה המאבק נגד הבריטים ומדיניות הספר הלבן. חברי שדות-ים, כמו חברי קיבוצים אחרים ברחבי הארץ, עמדו בחזית המאבק ובעקבות חיפושי הנשק נשלחו למאסר ברפיה. רוחם לא נפלה, הם יזמו פעילויות, מלאו תורניות מטבח ופתחו חוגי לימוד. כמו כן ביקשו לשפר את תנאי המגורים של העצורים. מלכיאל הגה רעיון להשתמש באלונקות כבסיס לערסלים. הוא עוד לא היה בקיא בקשירת חבלים כמו החברים שעסקו בדייג ונעזר בדוד גבע לאלתור ערסלים, באמצעות קשירת חבלים שמצאו באוהלים.

בשנת 1947 נדרש מלכיאל לצאת שוב להדרכה בתנועת מחנות העולים. בניגוד לרצונו קיבל שוב את דין התנועה ויצא לחיפה. זאת הייתה תקופה של מתח ומאורעות, בעקבות החלטת החלוקה בכ"ט בנובמבר. מלכיאל סייע

בגיוס חברי התנועה להגנה ומשם לפלמ"ח בעזרת קשריו עם ראשיהם. בעקבות נפילת שניים מחניכיו, הרגיש מלכיאל שהוא לא יכול לעמוד מנגד, ודרש להתגייס גם הוא לפלמ"ח. נחמיה היה תינוק, כשמלכיאל קיבל על עצמו את תפקיד קצין התרבות של הגדוד השישי בחטיבת הראל. עיקר תפקידו היה בהעברת מידע בין הלוחמים לפלוגות. לעיתים ביקש לצאת לקרבות ולסייע בלחימה.

בקרב על מעבר לטרון, ספגו הלוחמים אבדות קשות ועל מלכיאל הוטל לקבור בקבורה זמנית חבר שנפל בקרב.

לאחר מלחמת השחרור, מלכיאל שב לקיבוץ ונרתם לעניין הדייג. "יצאתי עם רצון ולא ויתרתי. כל הזמן עבדתי. העבודה פתרה את עניין מחלת הים. זה היה מבחן משמעותי לעובדים בדייג". מלכיאל עבד על ספינות הדייג וכשהגיעה הספינה "חנה", מהמספנות בהולנד, קיבל על עצמו את תפקיד ה"ראיס" (מפקד הספינה). שבועות ארוכים עשו הדייגים את עבודתם במרחבי הים מבלי לשוב הביתה. באותן שנים נולדו ענבל זיכרונה לברכה, עמית ואילת. צביה נשאה בעול המשפחה כמעט לבדה. דייג המכמורת בחופי הים התיכון לא הניב את הפרנסה הנדרשת והספינות הרחיקו עד חופי דרום תורכיה. בים כמו בים, נדרשו הדייגים להתמודד עם סערות לא צפויות והיו מקרים שאנשי הצוות נחלשו וצריך היה לעבוד במשמרות ארוכות ומייגעות. "הניתוק מהבית היה קשה" סיפר מלכיאל, "חברים צברו ימי חופש שלא יכלו לממש אותם. הצעתי שנמחק אותם וכך היה". במהלך אותה תקופה הוכשר מלכיאל כמפקד סד"ג במילואים (ספינות דייג חמושות במסגרת חיל הים). הסד"גים נדרשו

לפעילות שמירה מבצעית בעיתות מלחמה. "בבוקר השישי ביוני 1967, סיפר, הייתה עלטה גמורה בנמל חיפה, אנחנו היינו צריכים להתקרב לפתח הנמל וחששנו לעלות על שובר הגלים. פתאום אנחנו רואים משהו נופל לתוך המים שהקפיץ נד מים. נתתי פקודה – "תותחים חופשיים!" ישראל חורב כיוון את התותח לשמים וירה לכיוון המטוס. מיד נשמעה קריאה של "חדל אש". הסתבר שזה היה מטוס שלנו שנפלט לו נתיק. למזלנו המטוס יצא בשלום עם פגיעה קלה בזנב".

בעקבות סיום הקדנציה של אליהו כמזכיר פנים, התבקש מלכיאל לרדת מהים ולשוב למזכירות.

בתום התפקיד רתם אותו אריה קסל לעבודה בחינוך. אמנם לא היה מורה בהכשרתו, אך השנתיים שלמד באפעל הכשירו אותו להיות מחנך בנעורים. ארבע עשרה שנים עבד במערכת החינוך.

מלכיאל חינך שלוש כיתות, "חבצלת", "נחשול" ו"עוגן", ולאחר מכן ניהל את בית הספר. הימייה תפסה מקום נכבד בחינוך, ולא פעם נאלץ מלכיאל, למגינת ליבו, לרדת לחוף כדי לשכנע את תלמידיו לעלות מהים לכיתה ולו גם בתחתונים. מלכיאל ליווה ואף נטל חלק בארגון הפלגות י"ב של חניכיו לאיי יוון וקפריסין.

על שנותיו בחינוך הנעורים אמר, "התפתחה אצלי אי שביעות רצון בין מה שאני רוצה להקנות לחבר'ה לבין מה שהם רוצים לקנות". החינוך התנועתי הלך ודעך ובית הספר התיכון בקיבוץ נסגר ועבר למעגן מיכאל.

בהמשך, התגייסו הוא וצביה לעזרה בקיבוץ נערן ותרמו מניסיונם לחיזוקו וביסוסו של הקיבוץ. לאחר שובם, נבחר מלכיאל לרכז תרבות ופעל להעשרת תכני החגים. בשנים האחרונות של העבודה במשק, פנה מלכיאל לעבודה בייצור. תחילה בנגריה, אחרי כן בדלתיות, ובהמשך נרתם לעבודה בשיש.

לאורך שנים ארוכות, עד הגיעו לגיל תשעים, ערך מלכיאל את עלון הקיבוץ. מידי יום רכב על אופניו עם הסל בידו וקובץ הדפים שצבר במהדק בסלו. הוא נע במרחבי הקיבוץ, ראיין בעלי תפקידים וכתב כתבות על הנעשה בקיבוץ. במקביל, נטל על עצמו את כתיבת ההספדים לחברים שהלכו לעולמם.

הוא הרגיש צורך לתעד אירועים חשובים שהתרחשו לאורך ההיסטוריה של שדות-ים והוציא ספרון חשוב על שדות-ים והפלי"ם. מפעל חייו האחרון היה עריכת ספר ההמשך ל"בין שדות וים" – ספר "מעשים ומעשיות", אותו השלים בשנת השבעים וחמש לקיבוץ.

כשמלאו למלכיאל תשעים ושש שנים יצא סופית לגמלאות. הוא נהנה לשבת בארוחות הבוקר בחברת הפרלמנט ולאכול את סלט העגבניות המתובל שהכינה לו ג'ניה. הוא השתתף בפעילויות של סב ים והקשיב בצמא להרצאות כתלמיד חכם. בביתו התקבצה חברותא עם סיקי ושונית, ויחד הם למדו תנ"ך.

בשש השנים האחרונות זכה מלכיאל לליווי המסור של ראג'. היה ביניהם קשר של אהבה וכבוד הדדי. מלכיאל לימד את ראג' קרוא וכתוב בעברית, וכשעיניו קהו, ראג' היה מקריא למלכיאל ספרי קריאה.

צוותי הרווחה בקיבוץ, המרפאה, הסיעוד והגיל השלישי, סייעו בכל צרכיו במאור פנים וביחס חם.

אתמול בבוקר, עת עמד עמית לצד מיטתו, נשם מלכיאל את נשימותיו האחרונות, עד שיצאה נשמתו בשלווה ובהשלמה. שבע ימים ועתיר מעשים עזב אותנו לעולמים.

יהי זכרו שמור וצורו בתוכנו.

הספידה: אביטל שחר

אבא שלנו!

השקט שלך היה איתנו תמיד, הצניעות שלך ליוותה אותנו תמיד. צורכי קהילת שדות-ים וצורכי מדינת ישראל, תמיד עמדו אצלך בראש הרשימה לביצוע. הצרכים האישיים נדחקו למקום השני. היית איש מעשה. תמיד שאלת "אז מה אפשר לעשות?" דרשת מעצמך- תמיד, לקבל- החלטת על פי מצפונך. בהיותך מי שאתה, היית עבורנו מצפן שהראה את הדרך. חריצות, מסירות, יושר, נאמנות, היו חלק מהווייתך היום יומית. קבלת האחר ומתן כבוד לכל אדם באשר הוא, היו מרכיב מרכזי בהליכוך תך היום יומיות. ידעת בכל מעשייך מהו העיקר ומה טפל.

אושרנו שהיינו חלק ממך. תמשיך ללוות אותנו בזיכרוננו לעד.

נחמיה

אבא

חיינו יחד אחד ליד השני בשדות ים כל חיי, בהתחלה אתה טיפלת בי ובהמשך אני טיפלתי בך. גדלתי על המורשת שלך, דור שני לילידי הארץ, משפחה של חלוצים, פורצי דרך, שהציונות בוערת בעצמותיהם. מילדות חונכת לצניעות, ליושר, לאהבת הבריות ולעשייה תוך תחושת שליחות לשדות ים ולמדינת ישראל. וככה גם הכירו אותך חברייך בשדות ים, וגמלו לך בהערכה ובאהבה. המורשת שלך היא לי כמגדלור ובלילות/רגעים קשים אני משתדל להפליג לאורה. תמיד הייתי גאה בך ובמי שאתה. בחלוף השנים התחלפו היוצרות, אני שמרתי עליך ואתה הארכת בשנים, זכית להזדקן בגן העדן של שדות ים עם החברים והנוף שכל כך אהבת. אתמול בבוקר הגעתי לבית החולים ובשעת ביקור הרופאים הם בישרו לי בצער שאני רואה אותך בנשימותיך האחרונות. עמדתי איתם עד נדמו חייך. נפרדת מהעולם ללא סבל, בהשלמה ובשלווה מוחלטת ואנחנו נצטרך להתרגל לחיות בלעדייך כי זו דרכו של עולם.

נוח על משכבך בשלום, עמית

אבא יקר,

חודש שבט ואני בדרך כביש החוף, בואך שדות-ים. חושבת עליך. מסביב החולות, עטורי שיחי רתם לבנים. תמונה כל כך יפה. כך היה כשנפרדנו מענבל, ואחר כך מאמא, ועכשיו ממך... יש ברתם ובהאחזותו האיתנה הזו בחול, לא מעט מסיפור חייך. סיפור חיים בן 101 ויותר שנים! וכך, בעודי נוסעת, חשבתי עלייך, אבא, על דמותך המיוחדת, על הדברים בהם בורכת והתברכת ועל מקורות ההשראה מהם ינקת והענקת. וכדרכי, נזכרתי בסיפור, שנדמה שופך אור, ולו במעט, על כל אלה. זה היה לפני כשנתיים, באחת הפעמים בהם נאלצת להתאשפז למספר ימים בבית החולים. באתי לבקרך והמתנו יחד לביקור רופאים. ישבת על הכורסא, בנים לא נים. עדין מאוד חלש. מנסה מדי פעם להבין מה קורה "ומה על הפרק"... ביטוי אופייני לך מאז ומתמיד. ועם זאת, כהרגלך, קיבלת את המציאות. בלי לרטון ובלי לבקר, כשמסביב לך שאון היומיום. אנשים באים ויוצאים. בעודנו יושבים כך, שמעתי אותך לפתע מזמזם את השיר: 'על אם הדרך עץ עמד'... הופתעתי. התקרבותי לוודא שאכן אני שומעת טוב. ואכן - זה היה השיר שזמזמת, זה ולא אחר. כששאלתי אותך לפשר השיר, אמרת שזה שיר שנכתב ע"י נתן אלתרמן, על רקע תקופת ההעפלה, ועיקרו - סיפור השואה והתקומה. העלתי את מילות השיר והביצוע היפה של להקת חיל הים, בטלפון הנייד, והקשבנו יחד. האמת, תמונה קצת סוריאליסטית, על רקע ההמולה והשגרה שסביבנו.

בהמשך, ביקשת שאשמיע את השיר שוב, תוך שאתה חוזר על המילים המוכרות: "כורעת הספינה על צד, עולה שלופת ציפון. על אם הדרך עץ נכרת, נכרת ויהי לתורן..." בעודנו מאזינים, כך שנינו, הבטתי בארשת פניך וחשבתי לעצמי, איזה מקורות יניקה עמוקים ומעוררי השראה, יש בך, אבא. איך כך, מול התמודדות הגוף, צף ועולה בך שיר שכזה ומחזק את רוחך. בשנה האחרונה, הלכת ושקטת. כמו נר של שבת, המאיר ודועך לאיטו. וכך, אתמול, פסעת אבא ויצאת מהעולם בדרכך המיוחדת. ללא סבל, כפי שתמיד קיוויתי בעבורך. פסעת כך, שאתה צרור בלבנו, בצרור חיינו ומעשינו.

מבקשת לסיים בתודה מעומק הלב, לכל מי שסייע לך ולנו בשנותיך האחרונות: מערכת הבריאות והגיל השלישי, על שלוחו תיהם. לכל אותם חברים, "בשבילי" הבית הזה, שהאירו לך תמיד פנים. ולראג' המטפל, שנהג בך בכבוד, בתבונה ובמסירות רבה כל כך. וכך גם אתה, נהגת בו.

**תודה לכולכם, שהייתם עם אבא ואיתנו, לאורך הדרך.
אילת**

סבא מלכיאל שלי.

היית חלק בלתי נפרד מחיינו בקיבוץ, ואני במיוחד זכיתי לגדול בקרבך, מרגע שפקחתי את עיניי ועד לידות בנותיי. אני זוכר אותך בארוחות שבת ובקטיף מעץ הפקאן ליד ביתכם, איך ישבת בסבלנות ללמד אותי שחמט או לוח הכפל ומאוחר יותר כש-סייעתי לך עם המחשב בכתיבת העלון, אבל יותר מהכל אני זוכר את סיפורי הים והדיג. בחדר העבודה של סבתא ושלך הייתה תלויה על הקיר תמונה בשחור-לבן של ספינת דייג פורצת דרך בים מול גלים, אך מכל סיפורי הים זכור לי במיוחד הסיפור שלך על היום בו נסחפת בזרם חזק אל מחוץ למפרץ הקיבוץ, ובמקום להילחם בים, שיתפת עמו פעולה ושחית במתינות הצי-דה עד סלע הקליאופטרה ומשם לחוף מבטחים. בברכת יום הולדת שכתבת לי לפני מספר שנים, הזכרת איך כשרק התחלתי להפליג בסירת האופטימיסט בגיל צעיר, עזרת לי לצאת מגלי החוף ודחפת את הסירה אל הים הפתוח. מאז ביליתי שעות רבות בהפלגות בים, חלקן אפילו מעבר לאופק, אך לעולם לא אשכח את העזרה שלך בצעד הראשון בחופי הקיבוץ, ולאור תחומי העיסוק והעניין שלי כיום אפשר לומר בבטחון שנוכחותך בחיי השפיעה עליי רבות.

אז תודה רבה סבא שלי, על מי שהיית ועל מה שנתת. נוח על משכבך בשלום.

רועי בן צבי

היום אנחנו מלווים אותך למנוחת עולמים. היום אנחנו נפרדים. אתה מסוג האנשים שכבר לא קיים. מאלה שמציבים את עצמם בסוף התור ולא בתחילתו. קודם המדינה, ואחר-כך הקיבוץ והכלל, ורק בסוף הצבת את עצמך.

ציוני במלוא מובן המילה. חלוץ, אידיאליסט. אתה איש שידע לשלב עבודה ורוח. איש מעשה ואיש ספר.

אבל אני רוצה להפרד ממך כסבא הפרטי שלי. סבא, תמיד בהשוואה לס' בתא, היית הרציני יותר. עם שיחות עומק ארוכות על היסטוריה, תנ"ך, ידע כללי ובכלל על מהות החיים.

שיחות על החזרה שלך בשאלה ועל עצם קיומה של השגחה עליונה. תמיד חד בתשובתך - לא משאיר מקום לספק.

מגיל קטן בדקת את הצלחת שלי בחדר האוכל, מוודא שלא נשאר בה דבר. אסור לזרוק אוכל. יש כאלה שאין להם.

לא אשכח את החוויות המשותפות שלנו בקיבוץ, סיור בנגריה, במפעל, או בפינת החי. הירידות המשותפות לחוף הים, או סתם לשכב בנוקה מתחת לעץ הפקאן. הייתם מגיעים לביקורים אלינו לנתיב-העשרה.

האמת שיחסית לסבתא, פחות השתובבת. הביילוי איתך היה יותר עם ספר, או עזרה בשעורי הבית בתנ"ך. סבתא היתה אחראית לשחק איתי בטרקטורים. עם זאת היה לך הומור ואהבת לצחוק. אהבת לשייר. היינו לא פעם מנגנים ושרים יחד.

זכורות לי הרבה שיחות סלון על "הבעיות", בעיות אצלנו בעבודה, בעיות בקיבוץ. תמיד דאגת איך נפתור אותן. בהמשך אחרי שהתחתנתי, היה לקרן ולילדים קשר מיוחד אליך.

זכינו עוד לטייל איתך, לבקר אותך. עומר זכה לברכה מרגשת ממך לבר המצווה. ואפילו יפתח הקטן אמר לי הבוקר שהוא רוצה להיות איתך ושאתה מסתכל עלינו מהשמים.

סבא, אתה באמת מיוחד וכנראה לא רק בגלל שאתה סבא שלי. נוח על משכבך בשלום, תשמור עלינו מלמעלה.

אני כבר מתגעגע. אוהב, עפרי

סבא,

אתמול נשמת את נשמותיך האחרונות אחרי 101 שנים.

כמו צדיק סיימת את חיך. ללא סבל וצלול במוחך עד חודשיך האחרונים.

רגע לפני שראיתי איך קוברים אותך ואיך אתה נפרד מהעולם, התחשק לי ללכת לים שלך ולנשום את האויר במקום בו היית כמעט כל חיך. דמיינתי איך הגעת לכאן בשנות העשרים לחיך חדור מוטיבציה. ציוניסט, אידיאליסט עתיר ידע, כשטובת המדינה היתה תמיד קודמת לטובת עצמך.

כמה עוצמות וחוזקות היה צריך להיות בך כדי לעזוב אז את הדת מבית הוריך. עזבת את הדת אבל לעד היית מחובר לתנ"ך.

ניסיתי לדמיין, איך ראית מכאן את הארץ עוד לפני הקמתה ואיך בדיוק פה נלחמת בפלי"ם בדרך לעצמאותה. לפי כל העדויות, פה נטעת בחכמתך הרבה אבני דרך.

כאן התחילה החברות האמיתית שלך עם חנה סנש.

כאן שימשת מורה והתווית ערכים לכל כך הרבה אנשים, נערים ונערות. מכאן גם יצאת לסייע בקרבות.

פה התחתנת עם סבתא והולדת את אבא. אחר כך גם אימצת את אמא.

ובעודי מביטה בים, נזכרתי בסיפורים שלך ושל סבתא על ספינת הדייג.

איך מכאן היית יוצא לפנות בוקר למסעות בים ולמזלנו, לכאן גם היית חוזר.

עמדתי מול הים. הוא היה שליו מתמיד, כפי שאהבת אותו. לכאן הגעת בכל יום, סביב אותה השעה כדי לנשום אוויר ולהסתכל

עליו. כל יום עד ימך האחרונים. סבא, הצניעות, היושר והחכמה הם אלו שהובילו אותך בדרכך תמיד.

אלו הם הערכים שהנחלת לתלמידיך, לילדיך ולנו - נכדיך. כל מה שיגדילו לספר עליך, כנראה אף פעם לא יהיה מספיק כדי לתאר את אישיותך המיוחדת והאדם שהיית.

101 שנה בהם זכית לראות כמעט הכל, מאפס ועד דור האינטרנט והטכנולוגיה. היו לך חיים מלאים, טובים ומשמעותיים.

לא היית כאחד האדם, אבל תמיד הרגשת כזה. בכל מקום בו דרכת זכרית את שמך וחותרך הגדול, וכנראה שזוהי מתנתך לעולם.

נוח על משכבך בשלום סבא, אנשים כמוך כבר אין וגם לא יהיו.

מלכיאל וצביה

דרכינו הצטלבו פעמים רבות. כנערה אני זוכרת את שעורי הספרות – שעור בחירה ביום שישי בארבע אחרי הצהריים! עם מגבת על ראש חפוף וחלוק שקיבלנו ממחסן הבגדים, אחרי מקלחת של יום שישי – לומדים ספרות! צביה מפרשת לנו את שיריה ולא מוותרת על אף שורה ואף דימוי, גם אם אני לא ממש מסכימה עם הפרוש. מלכיאל – מחנך של עבודה לצד הלימודים. בשש וחצי בבוקר הוא מעיר אותנו לעבודת הבוקר, ועד שאנחנו מואילים לצאת מחדרי הנעורים, הוא כבר עוזר ומנקש את הגינות הקטנות לצד ה"צריפים" של שכבת הנעורים. ואחר כך – הולכים ללמוד, היסטוריה ואקטואליה של העולם, הארץ והקיבוץ. לימים, כשאני כבר מחנכת – אני מספרת לחניכיי איך אתה – מלכיאל – מתייצב ראשון לחיתוך הפאנלים במרצפיה כחלק מהמבצע לקניית היאכטה "קיסרי", ולקבוצות הניקיון באבן קיסר הצעירה, כמי שמוביל בדוגמא אישית את העבודה העצמית כערך בסיסי. עם צביה שיתפתי פעולה בהקמת קבוצת הלימוד של המבוגרים בביה"ס המשותף. גם היא – לצד הוראת הספרות – היתה מתייצבת בבוקר לסדר את הכיתה – בדיוק לפי צרכי תלמידיה המבוגרים – כל אחד ויחודו. כך לאורך שנים – בניית מערכת השעות התחילה מיום רביעי והחדר השמור לכתת המבוגרים... למדתי ממנה לראות מתי די. מתי היכולת יורדת וצריך להיפרד מהתפקיד ולהפקידו בידיים אחרות, בכבוד ואחריות. לנגד עיניי, עומד תמיד המשפט שלה בסוף הסרט "50 מתוך 2000" לקראת חג ה-50 לשדות ים: "שדות ים זה פיקדון. זה יותר מבית. יש ים ויש חול ומעשה ידי אדם – בידי האדם. ורק שלא ייגמר לעולם". את מלכיאל פגשתי שוב בשנת ה-70 לקיבוץ, כשעמס על כתפיו את איסוף החומרים לספר "מעשים ומעשיות" שיצא לאור רק בשנת ה-75. בשקדנות אין קץ ראיין את החברים, כתב על דפי טיוטה שנערמו בקופסאות קרטון והוקלדו על ידו ב"אינשטיין"! מוספרו בתאריך העברי של יום ההקלדה ואז הועברו אליי לעריכה. התווכחנו רבות על האפשרות לקצר. מלכיאל לא וויתר על אף סיפור ועוד הוסיף וקרא לראיון את מי שהיה לו חשוב לומר את סיפורו. לבסוף התפשר, ונתן לי ולשונית גל שעיצבה את הספר – ללטש סופית וגם לקבוע את שם הספר, שהיה לא מדויק מספיק לטעמו. מלכיאל וצביה הם דמויות השראה בחיי הצעירים והבוגרים. דמויות של דוגמה אישית למימוש ערכים של תרבות לצד עמל כפיים וחברות אמת.

שלומית גלבוט

